JULIA KRISTEVA:
ADLANDIRILAMAYANLA YÜZLEŞMEK

NİLGÜN TUTAL

BEYOGLU
KİTABEVİ

BEYOĞLU KİTABEVİ
25

JULIA KRISTEVA:
ADLANDIRILAMAYANLA YÜZLEŞMEK
NİLGÜN TUTAL

Yayın Yönetmeni
Hikmet Akyüz

Editör
Hikmet Akyüz

Son Okuma
Bilâl Sadi

Grafik Tasarım
Mehmet Ali Varış

Kapak Resmi
Elvire Cheviron

© Beyoğlu Kitabevi, 2023

ISBN 978-625-99706-3-9

1. Baskı: Aralık 2023

Kitabın tüm yayın hakları Beyoğlu Kitabevi'ne aittir.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak sınırlı alıntılar dışında,
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz.
Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

BEYOĞLU KİTABEVİ
Akyüz Kitap Yayıncılık Nakliyat San. ve Tic. Ltd. Şti.
Çatmamescit Mah. Camadan Sokak No: 25/3
Beyoğlu / İstanbul
Tel. (507) 858 35 06
www.beyoglukitabevi.com
Sertifika No: 27977

Baskı
Akademi Basın Yayın Org. Tic. Ltd. Şti.
Akademi Matbaa Davutpaşa Cad. Güven İş Merkezi C Blok 230
Topkapı-İstanbul
Tel. (212) 493 24 67
Matbaa Sertifika No: 47610

JULIA KRISTEVA: ADLANDIRILAMAYANLA YÜZLEŞMEK

NİLGÜN TUTAL

BEYOGLU
KİTABEVİ

NİLGÜL TUTAL

1968 yılında Mersin'de doğdu. Lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimini iletişim alanında yaptı. *Temsiller ve Söylemler* (2002), *Küresel İletişim* (2. baskı, 2013), *Televizyon ve İçimizdeki Şiddet* (2013), *Haneke Huzursuz Seyirler Diler* (der., 2014) ve *Kent Kitabı, Mimariden Müziğe, Kahvecilerden Mezar Taşlarına'yı* (der., 2019) yazdı. Ayrıntı Yayınları için Jean Baudrillard'dan *Tüketim Toplumu*, Julia Kristeva'dan *Korkunun Güçleri* (2004, İstanbul Psikanaliz Derneği Ödülü) ve *Ruhun Yeni Hastalıkları*, André Gorz'dan *Yaşadığımız Sefalet*, Eugéne Enriquez'den *Sürüden Devlete* kitaplarını çevirdi. Luce Irigaray'ın *Ben Sen Biz* kitabını İmge, *Doğu ile Batı Arasında, Farklılık Kültürüne Doğru* kitabını Ara-lık Yayınları aracılığıyla Türkçeye kazandırdı. 2012 yılından bu yana *Varlık* dergisinde çeşitli konularda yazıları yayınlanan Tutal, 2017'den 2019'a dek bu derginin aylık dosyalarının editörlüğünü üstlendi. Prof. Dr. Nilgün Tutal, Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesinde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır.

İÇİNDEKİLER

Önsöz
9

Julia Kristeva:
Dilbilimci, Psikanalist ve Edebiyatçı
15

Sevgi ve Aşk Söylemi
31

Tensel Dokunuş ve Okşayış
43

Tiksinilen Dişillik
55

İmge Çağında Anlam Yitimi
67

Hakikati/Doğruyu Söyleme İhtirası:
Louis Aragon, Jean-Paul Sartre, Roland Barthes
81

Julia Kristeva'dan Mehmet Erte'ye:
Tiksinme, Gülme ve Şiddetle Yazmak
91

Kaynakça
133

Biricik kızım Elvire Cheviron'a...

ÖNSÖZ

Julia Kristeva 1970'li yıllardan günümüze edebiyat, felsefe, dilbilim ve psikanalizin kesiştiği kavşakları çoğaltarak sayısız eser üretmiştir; ancak Kristeva'nın öncelikli ilgi alanının dilbilim olduğunu söyleyebiliriz. 1974 yılında yayımlanan *La Révolution du langage poétique. L'avant-garde à la fin du XIXe siècle: Lautréamont et Mallarmé* (Poetik Dilin Devrimi. 19. Yüzyıl Sonunda Avangart: Lautréamont ve Mallarmé) bir sistem, bir yapı olarak dil (*langue*) kavrayışından bir anlamlama (*signifiance*) olarak dil (*langage*), yani öznel kullanımı sayesinde varlığın dilde kendini özgün bir şekilde yaratması kavrayışına geçmiştir. Daha bu ilk eserde bile Kristeva'nın kendi dilini yapı olarak kurup dili eğip bükerek, hatta yoldan çıkararak yazan edebiyatçıların eserlerini temellendirmeye çalıştığı kavramların işe koyulduğu görülmüştür. *Poetik Dilin Devrimi*'nde dilbilimcilerin anlamlamaya kısmen duyarsızlaşarak, tikelliklerin dilleriyle ilgilenmeye yanaşmadığı, bu işi psikanalistlerin devraldığı düşüncesi hâkimdir. Kristeva'nın bu bağlamdaki en önemli katkısı, anlamlamanın dille, logosla sınırlı olamayacağını göstermesidir. İnsan canlı dil-öncesi veya dil-ötesi başka "dillerle" de kendini ifa-

de eder. Dolayısıyla duyuların özgül ifade biçimlerinin çokluğuyla karşı karşıya kalırız. Jestler ve mimikler gibi bedensel işaretler, dilsel anlamı olmayan sesler, ancak resimle dışa vurulan imgeler ve müzikle seslerin beklenmedik eklemlenmesi, kısacası sanatın değişik biçimleriyle icat edilen diller anlamlamanın zengin yollarına işaret eder. Oidipus kompleksinin kız çocuk ile erkek çocuk için farklı evrelerinin söz konusu olduğuna dair fikri, kız çocuğunun hem anneden hem de babadan özerkleşme mücadelesini görünür kılar. Bu açıdan baba işlevini reddetmeden, anne işlevinin de psişik oluşumdaki önemini görmeye davet eder. Biseksüellik ise Kristeva'nın her insan canlının psişesinde erilin ve dişilin farklı ağırlıklarda eşanlı mevcudiyetinin sürdüğünü, yaratıcılığın dişil olandan beslendiğini temellendirmek için kullandığı bir kavramdır. Bizzat Kristeva da psikanalitik terapi deneyiminden geçmiş, Freud geleneğine bağlı bir psikanalisttir. Dilbilimden antropolojiye, edebiyattan felsefeye geçerek ve dönerek biriktirdiği kavramlar yelpazesiyle psikanalitik deneyimini ve kavrayışını zenginleştiren Kristeva, çağımızın inanma gereksinimini de, imge çağının kendini ifade etmekte zorlanan, iletişimin hızına yetişemeyen, teknolojinin zamanı ve mekânı ele geçirmesine tanık olan, sosyal ağlarda gezinen insanını da analiz etmeye devam eder. Freud'un psikanalitik kavramlar evrenine saygı duyduğunu her metninde vurgulayan Kristeva, çağımızın yeni ruh halleri karşısında psikanalizin yenilenmesinin, yeni vakalar için yeni bakış açılarının keşfedilmesi gerektiğinin altını çizer.

Bu kitaptaki yazılar, tüm eserlerinde nihilist olmayan, dini tefekküre de benzemeyen düşünmenin ve soru sormanın vazgeçilmez olduğunu savunan Julia Kristeva hakkında söz mü aşk/sevgi mi önceldir sorusuna verilmiş farklı cevaplar olarak okunabilir. Tensellik, "tiksinilen" dişillik, imge hükümranlığında anlamın yok oluşu, başkaldırı ya da ebedi içsel geri dönüş olarak sorgula-

ma Kristeva'nın söz-öncesi ve söz-ötesinden neyi nasıl kavramış olduğuna ışık tutmayı, düşünürün eserlerinin okunmasına giden yolu açmayı hedefliyor.

Söz konusu yazılar, *Korkunun Güçleri. İğrençlik Üzerine Deneme*'yi (1980) 2004'te ve *Ruhun Yeni Hastalıkları*'nı (1993) 2007'de Türkçeye çevirdikten sonra başlayan çalışmalardan doğdu. *Korkunun Güçleri* nesne ile özne arasındaki ayrımın bulanıklığının, yokluğunun tiksinme-fırlatılma-gel-git (*abjection*) hallerinin bir yandan antropolojik ve dini yeme-içme yasaklarıyla ve tabularla bağını sorgular, diğer yandan bu halin edebiyatçılarını, düşünürlerini ve şairlerini "analiz" eder. Hemen hemen hepimiz bu yasak ve tabulardan kendimize düşeni almışızdır. Ebedi bir döngüsellikle kendini ve toplumu bu perspektiften ele alan, sorguya çeken bir yaklaşım duyusal aklın zenginliğinin farkına varmamızı sağlayabilir. *Ruhun Yeni Hastalıkları* zamanın hızlanmasının bize yaşattığı çıkmazlarla hem sahici bir karşılaşma hem de çözüm yollarıyla buluşma imkânını fark etmemizi sağlayabilir. Kısacası bu kitaptaki yazılar, Kristeva'nın çağımıza söyleyecek sözü olduğunun altını çizmeye çalışıyor. Kristeva'nın iki cilt olarak yayımlanmış ama Türkçeye çevrilmemiş *Le sens et le non-sens de la Révolte* (1996) ve *La révolte intime* (1997)[1] isimli çalışmaları da düşünürün kendine özgü kavram evrenine çok iyi işaret ettiği için burada ele alınmıştır. Fransızca başlıklarını doğrudan çevirmek bile söz konusu eserlerin özgünlüğünü ele verecek niteliktedir: Başkaldırının Anlamı ya da Anlam Olmayanı, Ebedi Dönüş Olarak Sorgulamanın Yönü (Duyusu) ya da Yönsüzlüğü (Duyusuzluğu); İçsel Başkaldırı ya da Kendine Ebedi Geri Dönüş Olarak Sorgulama...

---

1. Kristeva'nın bu iki kitabından alınan parçalardan oluşan *L'avenir d'une Révolte*'ü (1998) Alfa Yayınları için *Bir Başkaldırının Geleceği* adıyla çevirdim, kitap yayına hazırlanmakta.

Kitabın ilk yazısı, Julia Kristeva'nın çalışmalarına giriş niteliğinde. İkincisi ise "Sevgi ve Aşk Söylemi, Korkunun Güçleri'nin ardından yazılmıştı, ilk 2004 yılında *Doğu Batı* dergisinde "Kristeva'da Aşk: Önce Söz/Kelam Vardı'dan Önce Aşk Vardı'ya" başlığıyla yayımlanmıştı. Ardından gelen iki yazı "Tensel Dokunma ve Okşama" ile "Tiksinilen Dişillik", 2005 yılında *Doğu Batı* dergisinin İdeolojiler özel sayısında "İdeolojinin Konumlanma Alanı: Kristeva ve Adlandırılamayanla Yüzleşme" başlıklı bir yazı ile aynı yıl *Cumhuriyet* gazetesinin kitap ekinde "Adlandırılamayanla Yüzleşme: İğrençlik, Dişil ve Yaratıcılık" başlıklı iki yazıdan kaynaklarını almakta. Kitabın beşinci makalesi "İmge Çağında Anlam Yitimi" farklı üç yazıdan izler taşıyor. 2007 yılında *Ruhun Yeni Hastalıkları*'nın Türkçede yayınlanmasının ardından *Varlık* dergisi kitabın adıyla mayıs ayında özel bir dosya hazırlamıştı. "Çağımız Bizi Niye Hasta Eder?" bu özel dosya için yazılmıştı. Aynı tarihlerde "Psişemi Kaybettim, Hükümsüzdür!" başlığını taşıyan ikinci bir yazı, *Milliyet Sanat*'ta çıkmıştı. "Bu Epigraflı Bir Yazı Olacak" başlıklı Kristeva'nın hem *Korkunun Güçleri* hem de *Ruhun Yeni Hastalıkları*'nı ele alan bir başka yazı *Doğu Batı* dergisinde 2011'de yer almıştı. "Hakikati/Doğruyu Söyleme İhtirası: Louis Aragon, Jean-Paul Sartre, Roland Barthes" başlıklı yazı, "Başkaldırıyı Nerede Aramalı?" sorusunun peşindeki yazarın *Sens et non sens de la révolte, pouvoirs et limites de la psychanalyse*'inin (Başkaldırının Anlamı ve Anlam Olmayanı, Psikanalizin Güçleri ve Sınırlılıkları) birinci cildi için yazdığım kısa makaleden izler taşıyor. Kitabın son yazısı ise Julia Kristeva'nın iğrenme, şiddet, sado-mazoşizm ve poetik üretim hakkındaki kavramları ve analizleri üzerinden yakın dönemden bir Türk edebiyatçının, Mehmet Erte'nin çalışmalarının incelenmesine öncülük ediyor. İnceleme Mehmet Erte'nin *Suyu Bulandıran Şey*, *Bakışın Kirlettiği Ayna*, *Sahte* ve *Arzuda Bir Sapma* adlı kitaplarıyla sınırlı. "Julia Kristeva'dan Mehmet

Erte'ye: Tiksinme, Gülme ve Şiddetle Yazmak" başlıklı söz konusu yazı, KAOSGL'nin çıkardığı hakemli dergi *KAOS Queer+*'da 2016'nın Mayıs ayında çıkmıştı.

Kitabın, çok yönlü bir düşünürün çalışmalarına, bütünü kapsama iddiasında olmayan mütevazı bir katkı olduğunun farkındayım. Eksik de, fazla da benim sınırlarımın sonucudur. Bu vesileyle düşüncenin zenginleşip çoğalması ve yayılması için özen gösteren çok değerli Hikmet Akyüz ve Hasan Aksakal nezdinde Beyoğlu Kitabevi Yayınları'na teşekkür ederim.

Julia Kristeva'nın en önemli eserleri ve Türkçedeki çevirileri şunlardır:

Séméiotikè: Recherches pour une sémanalyse [*Semiyotik: Semantikanaliz İçin Araştırmalar*, 1969]; *La Révolution du langage poétique. L'avant-garde à la fin du XIXe siècle : Lautréamont et Mallarmé*, Paris, Le Seuil, 1974.; *Korkunun Güçleri: İğrençlik Üzerine Deneme* (1980. çev. Nilgün Tutal, 2004-1. baskı, 2014-2. baskı, Ayrıntı Yayınları); *Aşk Hikâyeleri* (1983. çev. İsmail Yerguz, 2016, Bağlam Yayıncılık); *Au commencement était l'amour: Psychanalyse et Foi* [*Başlangıçta Aşk Vardı: Psikanaliz ve Delilik*, 1985.]; *Kara Güneş: Depresyon ve Melankoli* (1987. çev. Nesrin Demiryontan, 2009, Bağlam Yayıncılık); *Etrangers à nous-mêmes* [*Kendimize Yabancı Olmak*, 1988.]; *Samuraylar* (1990. çev. İsmail Yerguz, 2010, Sel Yayıncılık); *Cet incroyable besoin de croire*, Paris, Bayard, 2007.; *Ruhun Yeni Hastalıkları* (1993. çev. Nilgün Tutal, 2007, Ayrıntı Yayınları); *Le Féminin et le sacré* [*Dişi ve Kutsal*, 1998, Catherine Clément'le.]; *Le Temps sensible: Proust et l'expérience littéraire* (*Hassas Zamanlar: Proust ve Edebi Deneyim*, 1994); *Sens et non-sens de la révolte* [*Başkaldırının Anlamı ve Anlam Olmayanı*, 1996.]; *La Révolte intime* [*İçsel Başkaldırı*, 1997.]; *Visions capitales* [*Temel İmgeler*, 1998.], *Kadın Dehası: Hannah Arendt* (1999.

çev. Zeynep Mertoğlu Onur, 2012, Pinhan Yayıncılık); *Melanie Klein* (2000); *Colette* (2002); *Bizans'ta Cinayet* (2004. çev. Aysel Bora 2005, Yapı Kredi Yayınları); *La Haine et le Pardon* [*Nefret ve Af*, 2005]; *Cet incroyable besoin de croire* [*İnanmaya Dair Bu İnanılmaz İhtiyaç*, 2007]; *Thérèse mon amour*, Paris, Fayard, 2008; Philippe Sollers ile birlikte, *Güzel Sanatların Bir Dalı Olarak Evlilik* (2015. çev. Aysel Bora, 2018, Yapı Kredi Yayınları); *Je me voyage. Mémoires. Entretiens avec Samuel Dock*, Paris, Fayard, 2016; *Simone de Beauvoir Aramızda* (2016. çev. Özgü Berksoy, 2017, Sel Yayıncılık); *Hannah Arendt: Yaşam Bir Anlatıdır* (2001. çev. Necdet Dümenli, 2018, İletişim Yayınları).

JULIA KRISTEVA: DİLBİLİMCİ, PSİKANALİST VE EDEBİYATÇI [1]

Yazar, dilbilimci, psikanalist Julia Kristeva Bulgaristan'da doğar. Fransa'ya Yeni Roman hakkında tez yazmak için aldığı dokuz aylık bir bursla 1965 yılının Noel'inde gelir. O sırada Philippe Sollers'le karşılaşır, 1967 yılında onunla evlenir ve Fransa'da kalır. Lucien Goldmann ve Roland Barthes'la çalışır, ardından Lévi-Strauss'un araştırma merkezinde Lautréamont, Mallarmé, Artaud, Joyce, Proust ve Céline gibi "avant-garde" yazarlar üstüne araştırmalar yapar. Bu yazarların sınırdaki psişik durumlarla doğrudan ilişki içinde olduklarını, yüceltilmiş bir acıdan hareketle yazdıklarını düşünür. 1974 yılında Çin'e yaptığı ziyaretin ardından siyasetten uzaklaşır ve psikanalize yönelir. Kristeva için psikanaliz, varlıkların kırılganlıklarını yaşam sanatına dönüştüren içsel bir başkal-

---

1. Bu yazıdaki soru cevap kısmında Julia Kristeva ile Alain Braconnier'nin "Entretient avec Julia Kristeva" [Julia Kristeva ile Söyleşi] başlıklı (*Le Carnet Psy* 2006/6, sayı:110: 40-47.) söyleşisi ile *Elle Dergisi*'de çıkan bir başka söyleşiden çokça yararlandım. Bu söyleşi için bkz. "La révolte est d'abord une révolte intérieure" [Başkaldırı Önce İçsel Bir Başkaldırıdır] (21 Eylül 2012, Patrick Williams ve Jean-Luc Bertini, s. 192.). Söyleşileri serbest bir şekilde çevirdim. Öznel bir çeviri/yeniden yazım oldu. Söyleşilerdeki soruları kısalttım ya da değiştirdim.

dırıya kulak vermek anlamına gelmektedir. Bu anlamda yaratıcı yazarları ele alma biçimi ve psikanalitik tedavi anlayışı açısından Melanie Klein'ın *care* (bakım, tedavi, özen) felsefesinden etkilenir ve esinlenir.

Paris'teki ilk yıllarında Philippe Sollers'in yönettiği *Tel Quel* grubuna katılır. Jacques Lacan'ın seminerlerini izler. Freud, Klein, Winnicott ve Lacan'dan etkilenir; André Green'le birlikte çalışır. Dil kuramcısı olarak Kristeva, Paris'te Denis-Diderot ve New York'ta Columbia Üniversitesinde dilbilim ve edebiyat dersleri vermeyi sürdürür. Otuz farklı dile çevrilmiş otuzdan fazla esere imza atmayı başarmıştır. 2004 yılında sosyal bilimler alanındaki Nobel Ödülü Holberg'e layık görülür.

Julia Kristeva'nın *La Révolution du langage poétique'i* [*Şiirsel Dilin Devrimi*, 1974], simgesel ile semiyotik arasındaki farklılığı ortaya koyduğu ilk yapıtıdır. Bu eserde dil, bedenle bağına yeniden kavuşur. *Pouvoirs de l'horreur* [*Korkunun Güçleri*, 1980], *Histoires d'amour* [*Aşk Hikâyeleri*, 1983] ve *Soleil noir* [*Kara Güneş*, 1987] üçlemesinde iğrençlik/ötekilik/yaratıcılık, aşk ve depresyonu ele alır. *Etrangers à nous-mêmes'de* [*Kendimize Yabancı Olmak*, 1988], psikanalitik bir yaklaşımla göç, sürgün ve başkalık üstüne yepyeni bir bakış açısı önerir. *Ruhun Yeni Hastalıkları*'nda (1993) medya ve gösteri toplumunun, ruhu ve psişeyi tek biçimli hale getirmesine dikkat çeker. İletişimden başka hiçbir şeye yer kalmamasının yarattığı modern psişik durumu analiz eder. Aynı sorgulamayı daha sonraki eserlerinde kişisel psişeye dair değil de tüm medeniyete/çağımız toplumsallığına dair bir sorun olarak ele almayı sürdürür. *Pouvoirs et limites de la psychanalyse: Sens et non-sens de la révolte I* [*Psikanalizin Gücü ve Sınırları: Başkaldırının Anlamı ve Anlam Olmayanı I*, 1996] ve *Pouvoirs et limites de la psychanalyse II: Révolte intime* [*Psikanalizin Gücü ve Sınırları: İçsel Başkaldırı*, 1999] gibi eserleriyle psikanalizin gücünü ve sınırlarını sorgular. Ayrıca "gösteri"

ve "eğlence" kültüründe başkaldırıya dayalı bir kültür inşa edebilmenin olasılıkları üstüne düşünür. "Açılma, yer değiştirme, geri dönme, geçmişin, hafızanın ve anlamın yeniden inşa edilmesini imkân tanıyacak bir kültür yaratmak mümkün olabilir mi?" sorusuna yanıt arar. *Bizans'ta Cinayet* (2004), metafizik ve tarihsel bir polisiyedir. Roman, göç ve kimlik kaybı teması aracılığıyla adlandırılamayana yolculuğu konu alır. *Thérèse mon amour* [*Tereza Aşkım*, 2008] roman ve deneme türünde yazılmış bir yapıttır. Burada Kristeva, on altıncı yüzyılda yaşayan bir azizenin yaşamına, günümüzdeki dini uyanışların ışığında bakar ve bir azizenin içsel yaşam deneyimine odaklanır.

Kristeva 1999-2002 yılları arasında Hannah Arendt, Melanie Klein ve Colette'i ayrı birer kitap halinde incelediği *Kadın Dehası* başlıklı üçlemeyi yazar. Bu üçlemede feminizmin kitlesel yönünü bir kenara bırakır. Feminizmi üç büyük entelektüel kadının yaratıcılık deneyimlerinden hareketle bireysel ve tikel bir deneyim olarak ele alır.

Kristeva okumak bireyi bir yandan edebiyata yönlendirmektedir, diğer yandan da kurama... Kuram ile edebiyat onun çalışmalarında sıkça iç içe geçer. Bu iç içelik, yorumun gücüne ve insan ruhunun sahiciliğine duyulan bir inançla beslenir. Daha doğrusu ben Kristeva'yı okurken kuram yoluyla duyguya açılmanın hazzını yaşarım. Ayrıca hazzın hüzün olduğunu da unutmak pek olası değil. İşin içine giren psikanalitik yorumlama, metinlerle kendini aramanın bir yoluna çabuk evrilir.

Kristeva, *Kadın Dehası* serisinde üç kadına açılır dedik: Hannah Arendt, Melanie Klein ve Colette. İki kuramcı, bir edebiyatçı: Arendt, Klein ve Colette farklı tarzlarda insanla ilişkiyi önemseyen kadın dâhilerdir. Bunlar tikellikleriyle ön plana çıkan, özellikle ikisi kadınlara pek de uygun bulunmayan "logos" alanında başarılı kadınlardır. Kristeva'ya göre ortak noktaları yıkmaktan değil, yap-

maktan yana olmalarıdır. Hannah Arendt, Yahudi soykırımının ardından toplumsal bağı kurtarmak için çabalar; felsefi pratiğin politikadan bağımsız olmaması gerektiğini savunur. Melankolik felsefenin benmerkezci ve sanatsal soyutlanmışlığını eleştirir.

Melanie Klein, doğduğu andan itibaren çocuğun benmerkezci olmadığını, sadece anneyle kurduğu bağ sayesinde yaşadığını, bu nesneyi yani anneyi kaybettiğindeyse onun yerine söylemi koyduğunu ya da annenin yokluğunu söylemle telafi ettiğini anlatır. Çocuk böylece insani olana, yani düşünceye ve özgürlüğe adım atar; aynı zamanda yaratıcı yalnızlığa açılır.

Colette sürekli âşıktır. Ancak aşkı çoğu zaman yazmaya yenik düşer. Aşkın ardından aşk neşesiyle yazmaya kucak açan bir Colette vardır. Arendt ya da Klein gibi ciddi ve ağır sorumluluklar almamış bir kadındır Colette. Aşk neşedir, ama sıradandır da, küçümsenen duygu edebi yeteneğe zerk edilir. Kristeva, Colette'in varlık ve harf (Fransızcada *l'être et les lettres*) iştahının ölçüsüz olduğunu varsayar.

Bu üç büyük kadın kin gütmenin ötesinde bir zamansallık önerir; açılmanın (güllerin açmasında olduğu gibi bir açılma) ve yeniden doğmanın, yenilenmenin zamanını. Kristeva bu zamanın, anneliğin zamanı olduğunu söyler, tutkudan sıyrılmış bir yeniden doğuşun zamanıdır bu. Tutkudan sıyrılmak özgül bir anlam taşır: Kadın yaşamı çalkantılarla doludur; aşırı bir erotizm yerini ötekine (çocuğa) özerk bir varlık olarak var olma, konuşma ve kendi yaşamını oluşturma imkânı verebilmek için bir tür özen ve bakıma dönüşür. Tutkuda tutkunun aşılması, bu üç kadının yazma ve düşünme mutluluğuna dönüştürdüğü olağanüstü bir andır. Klein buna düşünce terapisi der. Arendt için toplum sözleşmesinin içinde özgürlükçü bir nefes almadır söz konusu olan. Colette için ise bu, âşık olmanın dille, dilde kurulan bir bağa dönüştüğü kozmik bir başlangıçtır.